

Аннотація. В статье рассматриваются практические направления инновационного развития в земледелии Крыма, определены перспективные объемы производства и землеотдачи.

Ключевые слова: инновационное развитие, землепользование, эффективность использования земли.

Summary. The practical ways innovative development in the use of agricultural land of Crimea, perspective production volumes and land productivity are examined in the article.

Key words: innovative development, use of agricultural land, efficiency of the use of land.

УДК 338:662.763.3:339.9

Байдала В.В.,
к.е.н., доцент, докторант Національного університету
біоресурсів і природокористування України

БІОЕКОНОМІКА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Анотація. Проблема вичерпності викопних ресурсів, на яких базується традиційна економіка, а також глобальні та локальні екологічні проблеми поставили перед вченими нові виклики. На сучасному етапі розвитку людства спостерігається становлення нової системи – біоекономіки. В статті наводиться визначення біоекономіки, аналізується стан її розвитку та окреслюються головні перспективи.

Ключові слова. Біоекономіка, біотехнології, поновлювані ресурси, біоенергія, біопаливо.

Постановка проблеми. Зростаюча стурбованість з приводу змін клімату, забруднення навколишнього середовища, вичерпності викопних ресурсів, зростання чисельності населення у світі зумовили все більшу увагу вчених до технологій, котрі базуються на засадах поновлюваності ресурсів та нівелювання небажаних екстерналій типу шкідливого впливу на довкілля. Відкриття 20 сторіччя, значний розвиток наук про життя (дослідження геному, ДНК, молекулярна та клітинна біологія, вірусологія тощо) привели до виникнення підвищеного інтересу до розширення використання сучасних, заснованих на біології технологій, котрі використовують органічну речовину для виробництва продукції, що призначена як для споживання людиною, так і для використання в подальших виробничих процесах. Відтак, з'являється поняття, певною мірою інтердисциплінарне, що охоплює нові явища та процеси, пов'язані з використанням біобазованих технологій в ході виробництва, обміну,

розподілу та споживання необхідних людині благ, - біоекономіка. І ми вважаємо за необхідне дослідити сутність даного поняття та уточнити його визначення, котре б відображало сучасний етап розвитку суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми зародження та розвитку економіки, що базується на застосуванні біологічних технологій, досліджуються у працях таких вітчизняних вчених, як М.П. Талавира, С.М. Кваша, Клименко А.М., В.Новіков та ін. Серед зарубіжних дослідників слід вказати Alan Bennett, Gerald A. Carlson, David Zilberman, Colin W. Clark, Juan Enriquez-Cabot, Gregory Graff та ін.

Мета роботи. Метою даної статті є узагальнення теоретичних визначень біоекономіки, аналіз сучасного стану біоекономіки в Україні та окреслення подальших перспектив її розвитку.

Виклад основного матеріалу. В різних джерелах ми знаходимо такі визначення біоекономіки: це частина економіки, котра використовує нові біологічні знання з комерційною та промисловою метою, в цілях покращення добробуту людини [1]; поняття біоекономіка базується на парадигмах виробництва, яке пов'язане з біологічними процесами, використовує природні ресурси із навколишнього середовища, потребує мінімальних витрат енергії і не забруднює довкілля, оскільки вхідні ресурси використовуються не один раз та повністю перетворюються в екосистемі [2]; термін «біоекономіка» означає економіку, що використовує біологічні ресурси землі і океану, відходи від виробництва продуктів харчування для людей і кормів для тварин, для промислового виробництва та виробництва енергії. Цей термін, крім того, включає в себе поняття біотехнології для галузей сталого виробництва. Наприклад, відходи біологічного походження пов'язують з перспективою заміни хімічних добрив або переробки їх з метою отримання біоенергії [3]; біоекономіка охоплює виробництво поновлюваних біологічних ресурсів та їх перетворення у продукти харчування, корми, біобазовані продукти та біоенергію. Вона включає сільське господарство, лісівництво, рибальство, харчову та целюлозно-паперову промисловість, а також частини хімічної, біотехнологічної та енергетичної промисловості [4]. В цій же

праці знаходимо зауваження, що «визначення терміну «біоекономіка» все ще є предметом дискусії».

В результаті проведеного теоретико-методологічного дослідження ми прийшли до висновку, що визначення поняття біоекономіки можна подати наступ чином: біоекономіка – це така нова підсистема народного господарства, яка поєднує відносини між людьми, що виникають в процесі виробництва, обміну і розподілу продукції, що одержана в результаті використання біологічних технологій, які базуються на принципах збереження ресурсів, рециклінгу, незабруднення довкілля, з метою покращення якості та тривалості життя людини.

Розвиток біоекономіки обіцяє вирішення таких серйозних проблем, як збільшення виробництва продуктів харчування, виробництво енергоносіїв з поновлюваних джерел і пов'язане з цим зменшення залежності від викопних непоновлюваних ресурсів, створення додаткових робочих місць і збільшення рівня зайнятості, зменшення навантаження на довкілля за рахунок зменшення шкідливих викидів і оздоровлення населення тощо. Водночас є низка аргументів, що суттєво зменшують ентузіазм прихильників біоекономіки, а саме загострення конкуренції за сировину, яка необхідна як для виробництва харчів, так і для виробництва палива, що може привести до значного зростання цін на продукти харчування; необхідність значних «стартових» витрат для переходу на біобазовані технології; відсутність необхідної інфраструктури та логістичні проблеми, що ведуть до великих витрат на транспортування, зберігання сировини тощо, і таким чином здорожчують вихідний «біопродукт», роблячи його тим самим неконкурентоспроможним порівняно з традиційними аналогами, та ін. Однак, не дивлячись на ці мінуси, багато країн приділяють значну увагу розвитку біоекономіки. Так, наприклад, від аналітичної групи Bloomberg New Energy Finance вийшов звіт «В напрямку етанольної економіки нового покоління», що був представлений на Світовому економічному форумі. Звіт виконано на замовлення світового лідера з біоінновацій та промислових ферментів – компанії Novozymes. В цьому документі окреслено соціально-

економічні перспективи розширення застосування передового біопалива в найбільших аграрних країнах світу – Аргентині, Австралії, Бразилії, Китаї, країнах групи ЄС-27, Індії, Мексики та США. Основні претензії до цього виду палива ґрунтувалися на тому, що воно вилучатиме землі з-під виробництва продуктів харчування, проте виконавчий директор компанії Novozymes пояснює, що кожного року можна стабільно вилучати залишки сільськогосподарської продукції без шкоди продуктам харчування і землям для їх вирощування. За оцінками, 17,5 % сільгоспвідходів сьогодні можна використовувати як сировину для передового біопалива. Цією кількістю біопалива можна замінити понад 50 % попиту на бензин до 2030 р. У звіті видно, що вісім регіонів мають потенціал диферсифікувати доходи своїх фермерів, створивши виручку від 1 трлн дол. до 4,4 трлн дол. до 2050 р. і до того ж мільйони робочих місць. Так, наприклад, передове біопаливо може надати 2,9 млн робочих місць у Китаї, 1,4 млн у США та близько 1 млн. у Бразилії. Також є можливість зменшити вплив на клімат, враховуючи те, що передове біопаливо виділяє в атмосферу на 80 % менше парникових газів, ніж етанол. На сьогодні технологія дає змогу виробляти передове біопаливо на основі сільгоспвідходів, і перші комерційні об'єкти вже запрацювали у 2012 році. Проте з ними найближчі десятиліття за ці ресурси конкуруватимуть хімічні речовини та пластика, які також шукатимуть свій шлях у біоекономіці, незалежної від викопного палива. У звіті також вказано на ряд перешкод щодо попиту на продукти харчування, поганої інфраструктури і високої вартості капіталу, що може врешті-решт зачинити перед нею двері. Усе залежатиме від політиків, що можуть дати сильний поштовх та стимулювати інвестиції, яких так потребують виробники – довготривалі позики, субсидії на збір сільгоспвідходів та податкові пільги для інвесторів [5]. В Україні за оцінками Інституту поновлюваної енергетики НАНУ обсяг виробництва біопалива в 2011 р. склав 1,2 млн. т, а потенціал виробництва – до 30 млн. т щороку. У свою чергу, асоціація «Укрбіоенерго» спрогнозувала, що обсяг виробництва біопалива до 2015 року може зрости до 10 млн. т щороку. Ця організація

підкреслює, що в Україні біопаливо виробляється у 20 областях, але 80% його експортується за кордон, зокрема, в країни Європи, де на нього є більший попит [6].

Вочевидь, Україна значно відстає від європейських сусідів та інших розвинутих щодо питань розвитку біоекономіки, хоч і має для того значний потенціал. На думку фахівців, в країні немає координаційного центру з розробок у галузі відновлюваної енергетики, не кажучи вже про інші компоненти наукової інфраструктури з вивчення її перспектив. Крім того, наша держава істотно відстає в технологічному плані, що заважає навіть зацікавленим підприємствам налагодити випуск надійного й споживчо привабливого обладнання для відновлюваної енергетики. Паралельно з переглядом енергетичної програми необхідно прийняти нову Державну програму розвитку відновлюваної енергетики. І в ній мету – заміщення до 2030 р. 30 % енергоносіїв із традиційних джерел енергоносіями з відновлюваних джерел, при зниженні їх вартості щонайменше вдвічі, – можна буде детально прописати, з покроковим описом руху до неї. Виконання такої програми дасть змогу підвищити рівень енергетичної незалежності України, зменшити обсяг використання традиційних природних ресурсів, поліпшити екологічну ситуацію, удосконалити механізм державного управління та регулювання в галузі. Позитивним побічним, але важливим ефектом буде й наближення України до вимог Європейського Союзу з погляду реалізації положень Енергетичної хартії. Також від зростання використання енергії відновлюваних джерел надходження коштів до державного бюджету за рахунок податку на прибуток за період 2011–2030 рр. прогнозується в обсязі 158 млрд грн, а до 2055 р. – 860 млрд грн. Крім того, надходження до бюджетів усіх рівнів зростуть за рахунок нарахувань на заробітну плату, орендних платежів, компенсацій за запобігання шкідливим викидам тощо. Це об'єктивно вигідний шлях, важливо тільки його розпочати [7].

Висновки. Нові наукові відкриття в галузі біотехнологій та необхідність зменшити тиск на довкілля приводять до появи біоекономіки. Поява

біоекономіки – триваючий еволюційний процес переходу від системи споживання та переробки непоновлюваних ресурсів до системи використання поновлюваних. Однак розвиток біоекономіки вимагає безперервних інвестицій в дослідження та інновації, а також створення відповідних фінансових механізмів, котрі забезпечують інвестиції приватного сектора. Одне з найважливіших завдань – створення і розвиток нормативної бази, котра регулює небажані суспільству екстерналиї від нових продуктів біотехнології та, водночас, не зупиняє розвиток такого інноваційного і перспективного сектору як біоекономіка.

Література.

1. Enriquez-Cabot, Juan. "Genomics and the World's Economy." *Science* 281, (1998): 925-926.
2. Талавирия М.П. Развитие биоекономики та управления природокористуванням / М.П. Талавирия та ін. – Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2012. – 353 с.
3. Дульська І.В. Чи поїде Україна швидкісним потягом НТП? (маніфест технологічного розвитку країни) / І.В. Дульська // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму. – 2012. - №1 (5). Том 1. – С.80-92
4. Viaggi Davide, Mantino Francesco, Mazzocchi Mario, Moro Daniele, Stefani Gianluca From Agricultural to Bio-based Economics?Context, State of the Art and Challenges / *Bio-based and Applied Economics* 1(1): 3-11, 2012
5. Передове біопаливо: мільйон додаткових робочих місць плюс «озеленення економіки» // Український науковий клуб (<http://nauka.in.ua>). – 2012. – 25.01
6. Украина способна увеличить производство биотоплива в 30 раз // Левый берег (<http://lb.ua>). – 2012. – 13.01
7. Мхітарян Н. Відновлюваній енергетиці альтернативи немає / Розмову вів Р. Солдатов // Дзеркало тижня. Україна (<http://dt.ua>). – 2012. – 20–27.01

***Аннотація.** Проблема исчерпаемости ископаемых ресурсов, на которых базируется традиционная экономика, а также глобальные и локальные экологические проблемы ставят перед учеными новые задачи. На современном этапе развития мы наблюдаем зарождение новой системы – биоэкономики. В статье дается определение биоэкономики, анализируется ее состояние и очерчиваются главные перспективы.*

***Ключевые слова.** Биоэкономика, биотехнологии, возобновимые ресурсы, биоэнергия, биотопливо.*

***Summary.** A problem of an ischerpayemost of fossil resources on which the traditional economy is based, and also global and local environmental problems put new tasks before scientists. At the present stage of development we observe origin of new system - bioeconomy. In article bioeconomy definition is made, its condition is analyzed and the main prospects are outlined.*

***Keywords.** Bioeconomy, biotechnologies, renewable resources, bioenergy, biofuel.*

УДК: 334.012.65:338.431

Батюк Г. В.,
ст. викладач

Львівський національний аграрний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ МАЛИХ ФОРМ ГОСПОДАРЮВАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

***Анотація.** В даній статті розглянуто сутність малих форм господарювання в аграрній сфері. Визначено суб'єктів діяльності, яких можна віднести до малих форм господарювання. Сформовано та проаналізовано визначення критеріїв малих форм господарювання враховуючи особливості діяльності в аграрній сфері. Запропоновано встановити чіткі межі цих критеріїв та беззаперечно необхідність приділення уваги малим формам господарювання з боку держави.*

***Ключові слова:** малі форми господарювання, аграрна сфера, особисті селянські господарства, фермерські господарства.*

Постановка завдання. Сільське господарство є важливим сектором економіки для багатьох країн, в тому числі й для України. Основним завданням, яке покладається на аграрний сектор є забезпечення продовольчої безпеки держави. Повноцінне та ефективне виконання цього завдання можливе при збалансованому розвитку усіх складових аграрного сектору економіки та паритетних умов діяльності усіх його учасників. На жаль на даний момент говорити про повноцінний розвиток аграрного ринку в Україні досить складно. Це насамперед проявляється в процвітанні одних суб'єктів ринку, тобто середніх та великих підприємств, та знаходження в скрутному становищі малих